

l'anònim atorga tant als autors clàssics com als italians —el «rerefons» o «sistema cultural de l'obra», com ho qualifiquen— en la seva poètica, però, sorprenentment, no n'extreuen cap conclusió directa en relació al context literari i cultural del xv —el sentit de la recuperació conscient dels textos clàssics que s'està produint arreu, en gran mesura a partir dels models italians— que envolta la novel·la.

En el primer dels apèndixs finals, «Obres citades», veiem citada l'edició de Ferrando sols com a traducció, i s'ignora l'article fonamental de Joan Veny «Valencianitat del *Curial*» (2009).¹⁴ Els editors fan constar que «el glossari de formes i usos desacostumats i els comentaris tenen el propòsit d'aplanar també les dificultats lingüístiques de lectura que quedin per resoldre» (p. 111), però notem que encara hem de recórrer a les edicions de Miquel i Planas i d'Aramon. El glossari no indica la pàgina on es troben els mots glossats almenys quan apareixen per primera vegada, excepte en alguns casos que consideren de més interès. Ens priven així de poder-los localitzar i contextualitzar. Més encara, l'examen del glossari contribueix a revelar les incoherències dels criteris d'edició. Així, introdueix *arrera*, variant absent al *Curial* i exclosa de la norma actual; a *auir* 'auguri' es remet a *avuir*, però en *avuir* es torna a remetre a *auir*; *certinitat* 'certesa' o *epurna* 'espurna' són inexistents en la llengua i al *Curial* (*certenitat*, *purna*); el verb *amulcir*, alterat pels editors en *emulcir*, té dues entrades diferents al glossari, sense remissió entre elles: *emolcir* 'estovar, endolcir' i *emulcir* 'endolcir'; el verb *amprar* 'servir-se d'algú, fer ús del seu servei, treball, ajuda, etc.' ha estat substituït erròniament per *emprar* i interpretat a tort per 'manllevar', 'prendre o donar en préstec'; s'introdueixen *brevitat* 'brevitat', *liberalitat* 'lliberalitat' i, en canvi, no hi figuren *concauidat*, *doctilidat*, *magnanimidat*, *quantidat*, etc. En absència d'una guia de lectura, hi trobem a faltar un índex de matèries que faciliti la consulta del text. En canvi, és ben útil l'índex toponomàstic.

Malgrat les reserves expressades, hem de reconèixer que el treball dels professors Badia i Torró aporta als especialistes una munió de dades i suggeriments per a futures recerques sobre la novel·la i és una contribució a tenir en compte en els estudis referits a les fonts de l'obra. Tant de bo que el llibre serveixi també per impulsar nous treballs sobre aquesta seductora novel·la.

Júlia BUTINYÀ

Universidad Nacional de Educación a Distancia

Sònia GROS

Universidad Nacional de Educación a Distancia

Eulàlia MIRALLES (ed.) (2011): *Del Cinccents al Setcents. Tres-cents anys de literatura catalana*. Bellcaire d'Empordà: Edicions Vitella, 574 p.

El 1984 Albert Rossich en un article publicat a l'*Arxiu de textos catalans antics* descrivia la recepció crítica de l'obra de Francesc Vicent Garcia, el mític rector de Vallfogona, i feia avinent també com el rebuig del millor exponent de la poesia catalana de l'edat moderna partia dels prejudicis dels nostres erudits vuitcentistes, mentre que per als autors del Barroc i per a una bona part dels de la Il·lustració Garcia havia estat un model lingüístic i literari. Dos anys més tard a *Els Marges* Rossich retrocedia fins al Renaixement per analitzar la incorporació del sonet i de l'*endecasillabo* a la poesia catalana dels segles xv i xvi, tot posant en relació les literatures catalana, castellana i italiana a partir dels paràmetres del Renaixement. Són dos treballs que van contribuir a modificar la visió de la literatura catalana de l'edat moderna i que afortunadament han tingut continuïtat en diversos projectes de recerca de les universitats catalanes. Que ara retrobem els dos treballs de Rossich, revisats, actualitzats i ampliat, en una nova edició d'estudis sobre la literatura de l'edat moderna és, sens dubte, una molt bona notícia.

14. Publicat a Joan Veny, *Estudis lingüístics valencians*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2009, p. 251-297.

El volum *Del Cinccents al Setcents. Tres-cents anys de literatura catalana*, que conté catorze estudis d'Albert Rossich i d'un conjunt d'investigadors vinculats als projectes de recerca que Rossich ha dirigit des de la Universitat de Girona, permet endinsar el lector de manera rigorosa en la literatura moderna i detectar-ne la «vitalitat», un terme profusament utilitzat al llibre. La incorporació de treballs molt diversos, redactats amb finalitats i tipologies divergents —de l'erudició a la divulgació, de l'article de descoberta científica al capítol de manual— no sempre afavoreix la percepció d'un discurs articulat, però no treu interès al recull.

Dos estudis integren el primer bloc, que Eulàlia Miralles, curadora del volum, presenta com una introducció que «obre de bat a bat les portes al parnàs català» (p. 10). D'una banda, la «Panoràmica de la literatura catalana moderna» d'Albert Rossich (p. 15-109), un capítol que fusiona els apartats sobre literatura catalana dels volums II i III de la *Història de la cultura catalana* dirigida per Pere Gabriel, publicada a Edicions 62 el 1996-1997. De l'altra, «La historiografia literària catalana moderna: un passat difícil, un present prometedor» de Pep Valsalobre (p. 111-123), un més succint estat de la qüestió que revisa i actualitza la introducció al dossier sobre literatura de l'edat moderna aparegut a *Serra d'Or* el 2004. Són dos treballs de síntesi que es complementen perfectament, tots dos destinats al lector no especialista, però amb tons diferents: amb la divulgació pròpia d'un manual, el primer; i amb l'erudició corresponent a un balanç crític, el segon. Tanmateix, les visions panoràmiques no acaben en aquest pòrtic, tant els tres treballs sobre prosa de l'edat moderna com alguns dels dedicats al teatre barroc i a la poesia renaixentista mantenen la mateixa intencionalitat, en contrast amb els treballs d'investigació centrats en problemes puntuals.

El segon bloc reuneix tres treballs panoràmics sobre prosa de l'edat moderna, «La prosa catalana a l'època del Barroc» de Rossich i Modest Prats (p. 125-157); «La narrativa catalana entre el *Tirant* i l'*Orfaneta de Menargues*» de Rossich (p. 159-177) i «La literatura memorialística. La imatge de Barcelona en els segles XVI-XVIII» de Miralles (p. 179-221). Rossich i Prats estableixen una tipologia de la prosa barroca catalana que diferencia entre «prosa tradicional culta», «prosa didàctica popular», «prosa arcaïzant», «prosa barroca culta», «prosa barroca popular» i «prosa cultista», tipologia que, tanmateix, no es té en compte en analitzar la narrativa de ficció i la prosa memorialística. El mateix Rossich explora de manera molt panoràmica la producció i el consum de narrativa de ficció en prosa entre els segles XVI i XVIII i en remarca la poca «vitalitat», tot i que s'ha de tenir en compte que la narrativa de ficció a l'època s'articulava també en vers. Miralles intenta sistematitzar el que considera «el gran calaix de sastre que és la literatura memorialística» (p. 181) i valora els dots d'observació de la realitat dels seus autors.

El tercer bloc, dedicat al teatre, aplega només dos treballs, una visió de síntesi del teatre barroc a cura d'Albert Rossich (p. 223-261) i la recerca de Gabriel Sansano sobre «Formes de teatre breu al País Valencià en el segle XVIII» (p. 263-291), un treball àmpliament revisat que diferencia «lloes», «entremesos», «entremesos burlescos de pinxos i valents» (una tipologia relacionable amb l'evolució de la xàcara barroca) i «moixigangues». Sansano se centra en el que anomena «la dramàtica popular pròpia del País Valencià», però sens dubte alguns dels interrogants que planteja són igualment aplicables al teatre breu de la resta del domini lingüístic.

És a l'extens quart bloc, el dedicat a la poesia, on l'ingent aplec de materials difumina més la connexió de les parts. S'hi apleguen l'esmentat treball d'Albert Rossich sobre «La introducció de la mètrica italiana en la poesia catalana (segles XV-XVI)» (p. 293-322); els de Pep Valsalobre sobre «Mecenatge, italianisme i estratègies de substitució de la tradició literària autòctona» (p. 323-364) i sobre «La poesia catalana del Cinccents: a la recerca d'una veu pròpia» (p. 365-399); l'estudi de Montserrat Bonaventura sobre «L'emblemàtica commemorativa, un gènere que abandona els llibres per incorporar-se a la bullícia de l'espai públic i de les celebracions» (p. 401-437); el d'Eulàlia Miralles sobre «Poesia i política en la guerra dels Segadors» (p. 439-465); el de Mireia Campabadal sobre «La poesia catalana setcentista: apologia, preceptiva i bon gust» (p. 467-504), i el d'Albert Rossich sobre «La fortuna literària i crítica de Francesc Vicenç Garcia» (p. 505-574). En aquest bloc no solament conviuen visions de síntesi i treballs més analítics, sinó que hi apareixen també articles que transcendeixen l'àmbit de la poesia: és el cas del primer dels treballs de Valsalobre, dedicat a explorar les referències a autors valencians d'un poema

èpic en castellà per tal d'estudiar el paper de mecenatge literari (i de substitució lingüística) que va jugar la branca valenciana dels Centelles; i, també, del treball de Campabadal, on els autors estudiats no sempre apliquen el terme «poesia» estrictament a obres en vers, sinó a textos de caràcter genèricament literari (cf. Inke Gunia, *De la «poesia» a la «literatura». El cambio de los conceptos en la formación del campo literario español del siglo XVIII y principios del XIX*. Madrid-Frankfurt: Iberoamericana / Vervuert Verlag, 2008).

A part dels interessants treballs de Rossich sobre l'apropiació d'aspectes de la mètrica italiana i sobre la recepció de l'obra del rector de Vallfogona, ja esmentats, en aquest quart bloc és especialment rellevant la visió de síntesi de Valsalobre sobre la poesia catalana del Renaixement, que situa al marge de la dicotomia entre tradició i innovació (sovint plantejada en termes exclusivament mètrics). Valsalobre aposta per una valoració més matisada i justa de la poesia renaixentista; analitza la migradesa de testimonis; planteja la incipient castellanització de la poesia, sobretot, quantitativament, al País Valencià, sense oblidar el pes qualitatiu que al Principat va tenir l'obra en castellà de Joan Boscà; apunta el paper de «tallaforç» del *Cancionero general* en relació a la tradició local; es demana fins a quin punt al segle XVI es pot parlar d'una «opció» poètica tradicional definible en termes de «model» o si simplement es tracta del seguiment d'una «rutina»; rebutja l'etiqueta «manierisme» per definir una part de la poesia de la segona meitat del XVI i argumenta convincentment per què Serafí no és un poeta manierista. És també destacable l'article de Montserrat Bonaventura, que estudia els emblemes de Fontanella en el context de la literatura emblemàtica catalana del Barroc, una panoràmica en la qual fa emergir emblemes tan desconeguts com els escrits arran de la celebració de la presa de Perpinyà a Barcelona el 1642. L'anàlisi de conjunt és precisa i clara, i les observacions sobre Fontanella il·luminen un aspecte gens explorat de la seva producció, però, en termes editorials, potser caldria justificar per què es reedita en el segon volum de la col·lecció «Philologica: sèrie estudis» d'Editorial Vítel·la un treball aparegut el 2006 en el primer volum de la mateixa col·lecció.

Tant el títol del volum i de molts dels seus capítols com l'estructuració dels estudis a partir de la vinculació a la prosa, el teatre o la poesia podrien suggerir un enfocament al marge de les grans èpoques de la literatura europea. Tanmateix, no és així: la visió panoràmica de Rossich (especialment a p. 24-25) i la immensa majoria de treballs del volum configuren les seves reflexions a partir dels paràmetres del Renaixement, el Barroc i la Il·lustració. Fins i tot quan circumscriuen l'abast de l'estudi en els límits d'un segle, s'hi percep sovint una visió més matisada de la qüestió: per exemple, Sansano delimita una cronologia del teatre breu «en el segle XVIII» que en realitat comença el 1729 i arriba fins al final del primer terç del XIX (p. 270) i Valsalobre fa començar la seva panoràmica sobre la poesia «del Cinccents» a final del XV. Però no sempre és així: al treball de Campabadal el «Setcents» és estrictament el segle XVIII, de manera que s'hi inclouen obres encara perfectament barroques i no, en canvi, la producció de l'il·lustrat menorquí Febrer i Cardona; això no obstant, els paràmetres que defineixen la seva anàlisi són la conceptualització il·lustrada de la raó i el bon gust, encara que al Principat aquests termes no van tenir connotacions il·lustrades fins força més tard de 1701.

Des de la contracoberta s'anuncia que els estudis aplegats en el volum han estat «profundament ampliat i revisats». L'actualització, que no s'explicita, té abasts diferents: en força casos se circumscriu a la incorporació de noves referències bibliogràfiques; en altres ocasions pot implicar la reescriptura d'alguns fragments, l'ampliació dels estudis o, fins i tot, la supressió de paràgrafs sencers. Aquestes ampliacions poden ser especialment remarcables. Per exemple, la reelaboració de l'article sobre la recepció del rector de Vallfogona, que en part incorpora dades procedents d'altres treballs de Rossich, però que també afegeix informacions estrictament noves i confegeix un ric tram sobre la comprensió i la incomprensió de Francesc Vicent García, tant del personatge com de la seva obra. Entre els resultats rellevants de l'actualització dels diversos estudis del volum destaca una informació que depassa la simple revisió: l'anunci de la localització d'un nou cançonier manuscrit del segle XVI. La dada apareix només apuntada en l'article de Rossich, que té «molt avançada l'edició d'aquests poemes» (p. 309), i és amplificada en la visió de síntesi de Valsalobre (p. 367-368). Es tracta d'un manuscrit de l'Apostolica Vaticana, datat entre 1567 i 1568, que copia 31 sonets, una epístola en tercets encadenats, una sextina, un

madrigal i altres combinacions mètriques d'un fins ara desconegut fra Sala, procedent de Barcelona i resident a Roma.

No sempre és fàcil incorporar els resultats de noves recerques en plantejaments que obeeixen a altres estadis temporals de coneixement, però hauria estat important deixar constància d'estudis recents sobre les matèries estudiades, sobretot quan contrasten les informacions del volum. Només un exemple: l'afirmació que a la València de la segona meitat del segle xv va existir una magnífica literatura en català sense contactes amb la cort i adreçada a un públic urbà, que permet a Rossich relativitzar el paper de la desaparició d'una cort pròpia als territoris de parla catalana durant l'edat moderna (p. 29-30), podria ser matisada amb els estudis de Jaume Turró i Francisco Rodríguez Risquete sobre la vinculació entre literatura catalana i cort reial a la segona meitat del segle xv. Així mateix, és de doldre que un volum que aspira a donar la versió «definitiva» d'uns treballs ja coneguts per una part dels seus lectors no acabi amb un índex onomàstic.

Tot i les diferències de to entre les diverses partitures que s'hi apleguen, una melodia de fons travessa el volum i, més enllà de la publicació, dóna identitat al conjunt instrumental. És una aproximació positivista, rigorosa, que té en compte referents europeus i analitza els textos literaris des d'una òptica primordialment documental i lingüística, per mostrar la «vigència» de la producció escrita en català, però que es detura menys a valorar-ne la qualitat literària i la densitat conceptual. La quantificació de la producció en català i de la presència del castellà a la literatura produïda a l'àmbit català, l'anàlisi de la configuració d'uns models de llengua escrita a l'edat moderna, la vinculació entre mecenatge i usos lingüístics, la importància atorgada a l'estament dels escriptors o l'atenció concedida a memòries i diaris són el resultat d'aquest enfocament, present tant en les visions panoràmiques com en els treballs focalitzats en qüestions puntuals. En canvi, l'anàlisi de les creacions més reeixides de la literatura catalana moderna té poca presència al volum. D'autors canònics com ara Fontanella se n'estudien només els emblemes i es fa referència a la seva producció teatral sense donar-ne gaires paràmetres de lectura; de Garcia, se n'explora la recepció, però no se n'analitza l'obra literària. Despuig i Ramis són esmentats només en un dels treballs panoràmics i amb observacions que l'estadi actual de les investigacions fa matisables. Així doncs, el volum és especialment útil per documentar a bastament la producció de textos en català durant l'edat moderna, però no acaba de construir —tampoc no és aquesta la seva voluntat— un discurs qualitatiu a partir de les seves millors creacions literàries.

Josep SOLERVICENS
Universitat de Barcelona

DESPUIG, Cristòfol (2011): *Los colloquios de la insigne ciudad de Tortosa*. Edició crítica d'Enric QUEROL i Josep SOLERVICENS. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 192 p. (Textos i Estudis de Cultura Catalana, 172).

Feia una colla d'anys que esperàvem aquesta edició d'una de les obres màximes de la tradició literària catalana de tots els temps, d'ençà de la pionera d'Eulàlia Duran al 1981, exhaurida de fa lustres. Em refereixo a edicions acadèmiques rigoroses i crítiques, més enllà de la reedició al 1975 de la de Fidel Fita del 1877 o l'escolar, benemèrita però amb deficiències, de Joan Tres del 1996. Finalment, doncs, ja la tenim, i és motiu de felicitació per als curadors i de goig per al públic lector en general i per a la cultura del país.

El volum conté una introducció (p. 5-26) i a continuació s'hi edita el text dels sis colloquios de Cristòfol Despuig (p. 39-176), precedits per l'epístola dedicatòria al comte d'Aitona (p. 27-30) i les composicions llatines de Jaume Vidal i Pere Cerdà en lloança de l'obra i l'autor, amb la traducció al català de Maria Paredes (p. 30-37). Al final del volum s'hi insereix una bibliografia (p. 177-182) i un sempre utilíssim índex onomàstic (p. 183-189), que abraça els noms citats al conjunt del volum: la introducció, el text de l'obra de Despuig i les notes corresponents. Cal dir que es troba a faltar una taula o índex dels continguts del llibre.